

Talouspolitiikan arviointineuvosto suosittaa julkisen talouden lisäsopeutusta vasta 2017 - 2018

Talouspolitiikan arviointineuvosto ei suosita finanssipolitiikan kiristämistä jo tehtyjen päätösten lisäksi vuosina 2015 tai 2016. Julkisen talouden lisäsopeutukset ovat välttämättömiä, mutta ne pitää pyrkiä ajoittamaan niin, että finanssipolitiikka ei kärjistä suhdannevaihteluita.

Suomen talouden tilanne on synkkä. Talouskasvu on lähellä nolaa, työttömyys kasvaa, ja julkisen sektorin alijäämä on suuri. Hallituksen finanssipolitiikka on vuonna 2015 selvästi kiristävää. Veromuutosten ja menoleikkausten vaikutus valtion budjettitasapainoon on noin 2,5 miljardia euroa vuoteen 2014 verrattuna. Finanssipoliittisten tavoitteiden saavuttaminen vaatisi tätäkin suurempia menoleikkauksia tai veronkiristyksiä vuosina 2015 ja 2016. Ilman lisäsopeutusta julkisen talouden alijäämä kasvaa finanssipoliittisessa lainsäädännössä sovittuja rajoja suuremmaksi.

Finanssipolitiikan kiristäminen kuitenkin hidastaisi talouden elpymistä ja johtaisi työttömyyden kasvuun. Taloudessa on käyttämättömiä resursseja ja työttömyyden kasvu on ollut pääasiassa suhdanneluonteista. Rakenteellinen työttömyys ei ole juuri kasvanut. Esimerkiksi pitkäaikaistyöttömyys ei ole lisääntynyt ja työttömyyden alueelliset erot eivät ole kasvaneet. Elleivät julkisen talouden alijäämään ja velkaan liittyvät tavoitteet asettaisi rajoitteita, tavallinen politiikkasuositus olisi julkisten menojen lisääminen tai verojen alentaminen kotimaisen kysynnän ja työllisyyden elvyttämiseksi.

Julkinen talous ei ole tasapainossa pitkällä tähtäimellä. Nykyinen alijäämä kasvattaa julkisen sektorin sopeuttamistarvetta edelleen. Uskottavan julkisen talouden sopeuttamisohjelman laatiminen on seuraavan hallituksen keskeinen tehtävä. Arviointineuvosto suosittaa ohjelmaa, jossa julkisia menoja leikataan tai verotusta kiristetään vuosina 2017 ja 2018, jolloin talous on ennusteiden mukaan lähempänä tasapainoa.

Eläkerahastojen ylijäämä kätkee valtion ja kuntien talouden heikon tilan

Suomessa eläkeyhtiöt lasketaan osaksi julkista sektoria. Eläkerahastojen ylijäämät peittävät alleen muun julkisen sektorin suuret alijäämät. Kuntatalous oli alijäämäinen jopa vuoden 2008 suhdannehuipussa ja valtiontalouden ylijäämä oli esimerkiksi jo vuonna 2008 suhdannetilanteeseen nähden huomattavan pieni.

Talouspolitiikan arviointineuvosto suosittaaakin ottamaan käyttöön erilliset rakenteellisen alijäämän tavoitteet kunnille ja valtiolle. Alijäämätavoitteiden pitäisi olla myös sopusoinnussa pitkän aikavälin kestävyystavoitteiden kanssa.

Arviointineuvosto suosittaa myös budjettikehysmenettelyn uudistamista siten, että veroperustemuutoksia käsitellään samalla tavalla kuin menomuutoksia, joilla on samanlainen vaikutus budjetin tasapainoon. Verotukien käyttö kehysten kiertämiseen pitää estää muuttamalla kehysmenettelyä.

Julkisen sektorin suhdannekorjattu alijäämä on neuvoston laskelman mukaan noin 3 prosenttia suhteessa BKT:een, kun eläkerahastojen vaikutus poistetaan. Alijäämän korjaaminen vaatii merkittäviä veronkiristyksiä tai menoleikkauksia. Rakenteelliset uudistukset, kuten eläkejärjestelmän uudistus kohentavat julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyyttä, mutta vaikuttavat julkisen sektorin alijäämään vasta 2020-luvulla.

Eläkeuudistus pienentää kestävyysvajetta

Eläkeuudistus on keskeinen osa rakennepoliittista ohjelmaa. Sen tavoitteeksi on asetettu työurien pidentäminen 1,5 vuodella ja julkisen talouden kestävyysvajeen pienentäminen yhdellä prosenttiyksiköllä. Arviointineuvoston raportin taustaksi on teetetty eläkeuudistusta koskeva ETLAn tutkijoiden arvio. Tämän

mukaan eläkeuudistus pienentää kestävyysvajetta, mutta vaikutuksen suuruus riippuu muiden eläkkeelle jäämiseen vaikuttavien tekijöiden kehityksestä. ETLAn arvion mukaan eläkeuudistus pidentää työuria 3 - 6 kuukaudella vuoteen 2025 mennessä.

Rakennepoliittisen ohjelman kuntatalouteen liittyvien toimenpiteiden vaikutukset kestävyysvajeeseen ovat vielä epävarmoja. Ehdotettu uusi ohjausjärjestelmä vaikeuttaa kustannusten siirtämistä valtiolta kunnille ja ehkäisee siten valtion menokehysten kiertämistä. Tämä saattaa hillitä julkisen sektorin menojen kasvua, koska tehtävien lisääntyminen on ollut keskeinen syy kuntien kustannusten nousuun. Uusi järjestelmä ei kuitenkaan välttämättä vähennä kuntien omista päätöksistä johtuvaa menojen kasvua merkittävästi.

Yhteisöveroa laskettiin voimakkaasti

Vaalikauden suurin veropoliittinen päätös on ollut yhteisöveron keventäminen 26 prosentista 20 prosenttiin. Yhteisöveron alennus oli perusteltua kilpailukyvyyn säilyttämisen kannalta. Veronalennus oli kuitenkin huomattavan suuri. Kansainvälinen verokilpailu aiheuttaa painetta yhteisöveron alentamiselle, mutta Suomen ei ole syytä omilla toimillaan kiihdyttää verokilpailua.

Pienten palkkatulojen verotuksen keventäminen oli työn teon kannustimien ja tulonjaon kannalta perusteltua. Näiden veromuutosten työllisyysvaikutukset tulevat kuitenkin todennäköisesti olemaan pieniä. Vaalikauden aikana toteutettujen välittömän verotuksen ja tukien muutokset ovat kaiken kaikkiaan tasoittaneet tulonjakoa.

Verotuksessa on tehostamisen ja yksinkertaistamisen varaa. Alennettujen arvonlisäverokantojen nostaminen kasvattaisi verotuloja ja tekisi verojärjestelmästä tehokkaamman. Verovähennysten karsiminen yksinkertaistaisi verojärjestelmää.

Perintöveroa ei tule poistaa, koska siitä on vähemmän haittaa talouden toiminnalle kuin monista muista veroista.

Viiden professorin riippumaton arvio talouspolitiikasta

Talouspolitiikan arviointineuvosto perustettiin vuonna 2014. Neuvoston puheenjohtaja on prof. Roope Uusitalo. Muut jäsenet ovat prof. Torben M. Andersen, prof. Kaisa Kotakorpi, prof. Liisa Laakso ja prof. Mikko Puhakka.

Arviointineuvoston tavoitteena on parantaa talouspolitiikan valmistelun ja päätöksenteon laatua sekä tuoda tutkimustietoon pohjautuva riippumaton näkökulma talouspoliittiseen keskusteluun.

Arviointineuvoston ensimmäisessä raportissa arvioidaan vaalikauden finanssipolitiikan onnistumista, finanssipolitiikan sääntöjen toimivuutta, veropolitiikan linjaa, eläkeuudistuksen vaikutuksia, uutta kuntatalouden ohjausjärjestelmää sekä talouspolitiikan valmistelua.

Lisätietoja

<http://www.talouspolitiikanarviointineuvosto.fi>

Roope Uusitalo, talouspolitiikan arviointineuvoston puheenjohtaja
Sähköposti: roope.uusitalo@helsinki.fi, Puhelin: 0400 842 340

Teemu Lyytikäinen, talouspolitiikan arviointineuvoston pääsihteeri
Sähköposti: teemu.lyytikainen@vatt.fi, Puhelin: 0295 519 431